

До разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 055.026.055
Державного торговельно-
економічного університету, 02156,
м. Київ, вул. Кіото, 19

ВІДГУК

офіційного опонента Верхотурової-Коновалової Мар'яни Андріївни, кандидата історичних наук, доцента, керівника відділу організаційного забезпечення наукової роботи та міжнародної діяльності Науково-дослідного інституту публічного права на дисертацію Вовк Юлії Русланівни на тему: «**Товарознавча експертиза холодної зброї**», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – Управління та адміністрування за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (технічні науки)

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Актуальність проблеми не викликає сумніву. По перше, українські музеї та приватні колекції містять чимало зібрань давньої зброї, котрі все ще чекають на фахові дослідження, експертизу, атрибуцію та каталогізацію, а тому праця Ю.Р. Вовк є оригінальним, перспективним і мотивуючим прецедентом. По друге, в наш час, з огляду на продовження збройного конфлікту на сході України, компетентні студії з дослідження зброї та воєнної культури виходять далеко за межі суто академічної проблематики і мають високе політичне та ідеологічне значення, отже ініціатива авторки заслуговує заохочення та підтримки.

За офіційними даними Міністерства культури та інформаційної політики станом на 25 жовтня 2023 року збитків зазнали понад 1711 об'єктів культурної спадщини, серед них понад 100 музеїв. Офіційних статистичних даних про кількість вивезених предметів зброї з музеїв України на тимчасово окупованих територіях немає, втім, розуміємо, що загальна вартість вивезених на територію російської федерації сягає десятків мільйонів доларів. В цьому

контексті робота дисертантки набуває актуального практичного значення. Автором розроблено математичну модель прогнозування вартості клинкової холодної зброї, в основу якої покладено вивчення вартісних та якісних показників на основі регресійного рівняння.

Пропонована дисертація є першим у вітчизняній історіографії науковим опрацюванням обґрунтованої сукупності критеріїв та показників якості для встановлення автентичності, розробленого регламенту проведення товарознавчої експертизи та прогнозування вартості холодної зброї, зокрема клинкової, що представлена як на світовому антикварному ринку, так і на ринку України.

Актуальність теми пояснюється відсутністю обґрунтованої сукупності критеріїв та показників якості для встановлення автентичності, розробленого регламенту проведення товарознавчої експертизи та прогнозування вартості холодної зброї, зокрема клинкової, що представлена як на світовому антикварному ринку, так і на ринку України.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Державного торговельно-економічного університету за держбюджетними темами: «Формування властивостей непродовольчих товарів» (I кв. 2019 – IV кв. 2021), «Експертиза непродовольчих товарів» (I кв. 2021 – I кв. 2023), «Дослідження якості та безпечності непродовольчих товарів» (I кв. 2022 – IV кв. 2027), «Товарознавча оцінка ювелірних виробів та антикваріату» (I кв. 2022 – I кв. 2023).

3. Наукова новизна отриманих результатів, висновків, рекомендацій і наукових положень.

Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи Вовк Ю.Р. можна відзначити :

- розроблено регламент проведення товарознавчої експертизи, що включає встановлення автентичності клинкової холодної зброї, а

також прогнозування її вікової приналежності та вартості, зокрема в завданнях оцінки фінансових збитків внаслідок збройної агресії;

- обґрунтовано сукупність критеріїв, показників якості та методів дослідження клинкової холодної зброї в експертній справі;
- доведено можливість застосування розробленого алгоритму встановлення автентичності та вікової приналежності клинкової холодної зброї з використанням удосконаленого методу дослідження хімічного складу її поверхні та впливу термічної обробки.

Набуло подальшого розвитку удосконалення методів дослідження хімічного складу поверхні клинкової холодної зброї та прогнозування її вартості з урахуванням видової специфіки.

4. Практична значимість та апробація результатів дисертаційного дослідження.

Практична значимість дисертаційного дослідження полягає у розробці регламенту товарознавчої експертизи клинкової холодної зброї з метою використання отриманих даних для встановлення її автентичності, прогнозування вікової приналежності та вартості, у тому числі, з метою оцінювання збитків внаслідок збройної агресії, а також впровадженні результатів досліджень у практику проведення товарознавчих експертиз та професійної оціночної діяльності.

Здобувачем Вовк Ю.Р проведено апробацію результатів наукового дослідження. Було впроваджено розроблену аспіранткою методику визначення автентичності історичної холодної зброї в експертній лабораторії Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка Національної академії наук України, а також лабораторії Незалежного Інституту Судових Експертиз та лабораторії кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв при Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра».

5. Основні наукові результати дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота складається із вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження. Також у вступі викладені основні положення наукової новизни та практичної значимості, перелік публікацій автора за темою дослідження.

У **розділі I** проаналізовано стан законодавства стосовно проведення товарознавчої експертизи клинкової холодної зброї. Автором також проаналізовано та обрано методи встановлення автентичності клинкової холодної зброї з метою прогнозування її вартості.

У **розділі II** автором обґрунтовано вибір, а також надана характеристика об'єкту досліджень. У розділі визначено сукупність критеріїв, показників якості клинкової холодної зброї, охарактеризовано існуючі методи дослідження. Автором удосконалено метод визначення хімічного складу поверхні клинкової холодної зброї для проведення товарознавчої експертизи обраних зразків з метою встановлення її автентичності.

У **розділі III** описано розроблений автором алгоритм встановлення автентичності та вікової приналежності клинкової холодної зброї з використанням удосконаленого методу дослідження хімічного складу її поверхні та змін хімічного складу поверхні під дією термічної обробки. Описаний метод передбачає натирання усієї поверхні досліджуваного зразка беззольним папером та/або бавовняним тампоном, із подальшим дослідженням поверхні клинкової холодної зброї за допомогою рентгенфлуорисцентного аналізатора хімічного складу, а також якісного й кількісного складу домішок елімінованих хімічних елементів за допомогою РФА.

Також автором наведено результати проведених досліджень. Так, у **розділі III** наведено результати дослідження хімічного складу поверхні за допомогою імітування природнього процесу перекристалізації клинкової холодної зброї в процесі тривалої історії побутування термічною обробкою зразків за температури вище 300°C, при якій відбувається пришвидшення перекристалізації та елімінація домішкових хімічних елементів на поверхню. Також автором продемонстровано результати використання алгоритму для

обчислення рівня спорідненості об'єктів Рассела-Рао, для встановлення видової спорідненості шабель та багнетів.

У **розділі IV** на основі проведених досліджень клинкової холодної зброї розроблено математичну модель розрахунку прогнозованої вартості клинкової холодної зброї. Автором наведено послідовність процедур прогнозування прогнозованої вартості трьох зразків історичної клинкової холодної зброї: короткої шаблі із Сіная, шаблі унтерофіцерської з Пруссії та ритуального меча Дха.

У **висновках** обґрунтовано та узагальнено результати дисертаційного дослідження.

У **додатках** наведені допоміжна інформація щодо обробки результатів дослідження, акти впровадження результатів роботи.

6. Достовірність і повнота викладення основних положень дисертації.

Достовірність, повнота викладу і обґрунтованість основних положень дисертаційної роботи обумовлені аргументованим вибором і критичним аналізом фундаментальних положень. В цілому дисертація справляє враження завершеного наукового дослідження з достатньо обґрунтованими результатами.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 16 наукових праць, серед яких 3 статті у фахових виданнях, 3 англійські статті, які індексуються у науковій базі Scopus, 10 тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських наукових конференціях та симпозіумах.

Результати проведених досліджень в період 2019-2023 рр. проходили апробацію та обговорення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Суть основних положень, наукових і прикладних результатів належним чином і повною мірою розкрито в дисертаційних дослідженнях.

7. Відповідність встановленим вимогам оформлення дисертації.

Дисертація оформлена відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» та згідно Наказу Міністерства освіти і України № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», прийнятого 12.01.2017 р.

8. Оцінка мови та стилю дисертації.

Текст дисертаційної роботи викладено грамотною, технічною мовою логічно та послідовно. Структура дисертації, мова та стиль викладення

відповідають вимогам щодо оформлення дисертацій доктора філософії. Застосована в роботі наукова термінологія є загально визнаною, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

9. Відсутність порушення академічної доброчесності.

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатнім.

10. Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи.

Попри високий рівень рецензованої праці дисертантки, необхідно зауважити таке. Авторка у вступі до роботи наголошує на низці загальних напрямів, за якими сьогодні здійснюється вивчення холодної зброї, при цьому упускаючи величезний пласт історичних досліджень. Використання такого роду джерел та літератури, безумовно, заслуговує на всебічний розгляд авторки. Оскільки саме в ході вивчення історії зброї можна знайти пояснення еволюції технологій виробництва, особливостей бойового застосування чи приналежність до історичних постатей та подій, що, на нашу думку, безпосередньо впливає на вартість предмету в підсумку.

Тенденція до вузькоспеціалізованих наукових досліджень з застосуванням широкого методологічного міждисциплінарного підходу сьогодні добре відображена в світовій історіографії. Зокрема, варто відзначити праці американської дослідниці Енн Фаєрбах, польських науковців Петра Стрижа та Грегора Забінського, в яких досліджено не лише історичний процес розвитку зброї, але й здійснені матеріалознавчі експертизи зброї.

Окремо хочеться відзначити, що в ході дослідження до уваги бралися предмети зброї, датовані від XVII ст. і вище. Вважаємо, що цей хронологічний період варто значно розширити, понизивши нижню хронологічну межу до

періоду датування найдавніших пам'яток, які сьогодні зберігаються в музеях та приватних колекціях України.

Інший перспективний напрямок, котрий вартував би авторських зусиль – це більш розгорнута характеристика функціональних властивостей досліджуваних артефактів, їх ефективності, точності, надійності та інших особливостей бойового застосування.

Висловлені зауваження, не знижують наукової цінності рецензованого дослідження і загальної позитивної оцінки дисертації Юлії Русланівни Вовк, яку слід розглядати як значний вклад у розвиток українського наукового товарознавства та експертизи пам'яток зброї та озброєння.

11. Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Вовк Юлії Русланівни «Товарознавча експертиза холодної зброї» є завершеною та самостійною науковою роботою, відзначається актуальністю теми, науковою новизною та практичною значимістю, обґрунтованістю сформульованих висновків, повнотою опублікування основних положень дисертації. Актуальність теми та її обґрунтованість не викликає сумнівів. Зміст дисертаційної роботи повністю відповідає визначеній меті. Поставлені завдання вирішено з використанням методів наукового дослідження. Наукові положення дисертаційної роботи за результатами аналізу змісту, представлених наукових праць та сформульованих висновків належать автору.

Робота оформлена згідно вимог Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року № 40.

Робота відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Вовк Юлія Русланівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (технічні науки).

Офіційний опонент:

кандидат історичних наук, доцент,
керівник відділу організаційного
забезпечення наукових проєктів та
міжнародної діяльності Науково-
дослідного інституту публічного
права

Мар'яна ВЕРХОТУРОВА -
КОНОВАЛОВА